

De maatschappelijke waarde van wetenschappelijk onderwijs

Rede door rector magnificus Peter-Paul Verbeek ter gelegenheid van de Opening Academisch Jaar 2025-2026 op maandag 1 september 2025.

Beste mensen,

Van harte welkom op deze opening van het nieuwe academisch jaar. In het bijzonder een warm welkom aan alle studenten die vandaag beginnen aan hun studie. Ik heb veel van jullie de afgelopen week gezien, bij allerlei introductiebijeenkomsten. Die introductieweek is voor mij altijd een magische periode. Duizenden nieuwe studenten die door de stad zwermen om allemaal een nieuw begin te maken. Elk jaar weer geeft die golf van nieuwe energie een prachtige impuls aan het nieuwe jaar. Dit is waarom wij al bijna 400 jaar bestaan, denk ik dan altijd: om vanuit de wetenschap steeds een nieuw begin te maken, door kennis en inzichten te ontwikkelen en door te geven aan steeds nieuwe generaties studenten. Aan een universiteit komen werelden samen: van wetenschap en samenleving, van stad en student, en van de kleine 60.000 mensen die onze universiteit vormen en die allemaal een eigen wereldbeeld hebben. Vandaar ook het thema van deze opening: waar werelden samenkomen.

Eigenlijk had Edith Hooge vandaag op deze plek zullen staan, en niet ik. Zoals de meesten van jullie weten heeft zij om persoonlijke redenen besloten om haar taken als voorzitter neer te leggen. We missen haar enorm in het College van Bestuur en zijn haar erg dankbaar voor al het goede werk dat zij voor de UvA heeft gedaan. We zien de hand van Edith ook in deze Opening van het Academisch Jaar. Zij heeft het thema gekozen: de maatschappelijke waarde van wetenschappelijk onderwijs. En ook de sprekers, onder wie een keynote spreker die voor het eerst sinds lange tijd van buiten de UvA komt: Paul Ashwin van de Lancaster University deelt zijn visie op hoe de

universiteit studenten het beste kan begeleiden in hun academische ontwikkeling.

Beste mensen, het zijn roerige tijden voor de wetenschap. De politiek bezuinigt ongekend op hoger onderwijs en onderzoek, verzet zich tegen de internationale oriëntatie van universiteiten en hogescholen, en beperkt de autonomie van universiteiten steeds meer. De maatschappelijke waarde van de wetenschap is minder vanzelfsprekend geworden dan ze lange tijd was. En intussen staan we als samenleving voor grote uitdagingen die we zonder wetenschap niet kunnen aangaan: van klimaatverandering tot polarisatie en van digitalisering tot vergrijzing. We zullen daarom op nieuwe manieren duidelijk moeten maken wat de waarde van wetenschap voor de samenleving is.

Lange tijd ging de discussie over de 'eigen waarde' van wetenschap tegenover haar 'economische waarde': vinden we wetenschap in zichzelf belangrijk of vooral vanwege haar bijdrage aan innovatie en de economie? De huidige discussie is veel breder en gaat ook over internationalisering, protesten aan universiteiten, diversiteitsbeleid en de politieke rol van wetenschap in discussies over klimaatverandering en vaccinatie. De wetenschap wordt op een nieuwe manier bevraagd op de waarde van haar maatschappelijke bijdrage. Aan ons daarom de taak om die bijdrage op een nieuwe manier voor het voetlicht te brengen. Wat heeft de samenleving eigenlijk aan wetenschap? En waarom zijn academische vrijheid, een stabiele financiële basis en een internationale oriëntatie geen luxe, maar een noodzakelijke voorwaarde voor goede en betrouwbare wetenschap?

Deze opening van het academisch jaar 2025-2026 staat dan ook helemaal in het teken van de betekenis van wetenschappelijk onderwijs voor de samenleving. En hoe kunnen we die waarde beter duidelijk maken dan door er gewoon mooie voorbeelden van te laten zien? Precies dat gaan we in deze opening van het academisch jaar doen. En precies dat hebben we ook de afgelopen zomer gedaan, met een prachtige campagne die laat zien hoe UvA-wetenschappers bijdragen aan de stad en de wereld, en die me enorm trots maakt op onze prachtige universiteit en al onze medewerkers en studenten. Ik noem er een paar, die allemaal direct relevant zijn voor de stad Amsterdam:

Tim verlaan

UvA-historicus Tim Verlaan: hij onderzoekt welke lessen we uit de woongeschiedenis van Amsterdammers kunnen trekken. Hij bestudeert hoe Amsterdammers hebben gewoond in de afgelopen decennia, en wat hun verhalen ons kunnen leren over de huidige uitdagingen rondom huisvesting. Waarom zijn sommige buurten verdwenen? Waarom bloeiden andere buurten juist op? Wat vertelt het verleden ons over de richtingen waarin Amsterdam zich zou kunnen ontwikkelen?

Judy Shamoun-Baranes

UvA-wetenschapper Judy Shamoun-Baranes: zij onderzoekt hoe Amsterdammers goed kunnen samenleven met vogels. Met behulp van radar en GPS onderzoekt zij hoe vogels zich bewegen in en boven de stad. Hoe vliegen ze, passen ze zich aan, en overleven ze in de stadse lucht? Haar werk helpt ons om te begrijpen welke impact vuurwerk en windmolens op vogels hebben. En het laat vooral zien hoezeer we de stad delen met dieren.

Anniek de Ruijter

UvA-professor Anniek de Ruijter: zij onderzoekt hoe het voedselaanbod in Amsterdamse straten mede gestuurd wordt door Europees recht. Iedereen heeft recht op gezond eten, maar hoeveel komt daarvan terecht? Van vapes tot energy drinks, internationaal gezondheidsbeleid bepaalt de keuzemogelijkheden in straat in Amsterdam. Hoe kan regulering het welzijn van mensen in steden als Amsterdam verbeteren?

Meredith Glaser

UvA-wetenschapper Meredith Glaser: zij onderzoekt hoe fietsen in Amsterdam leuk en veilig kan blijven, zelfs als de stad blijft uitbreiden en de fietspaden steeds drukker worden. Ze onderzoekt hoe echte fietsers zich door de stad verplaatsen, hoe andere steden omgaan met fietsverkeer, en hoe we in de stad beleid kunnen maken vanuit het perspectief van mensen en niet alleen van auto's. Haar werk verbindt wetenschappelijk onderzoek, stadsontwerp en beleid – allemaal om de fiets in het hart van Amsterdam te houden.

Maarten Sukel en Steven Rudinac

En tot slot UvA-onderzoekers Maarten Sukel en Steven Rudinac, die AI-software bedachten die afval detecteert, voor een schonere stad. Hun doel is om de stad schoner te maken met slimme technologie. Hun algoritmes helpen steden om afvalinzameling te optimaliseren, vervuilingspatronen te ontdekken, en op een nieuwe manier na te denken over stadsonderhoud.

En dit is zomaar een greep uit al het fantastische onderzoek dat aan de UvA gebeurt, voor en met de stad Amsterdam. Voor ons onderwijs geldt hetzelfde, want dat is in veel gevallen nauw verbonden met onderzoek als dit. We hebben er ook een speciale onderwijsvorm voor ontwikkeld: 'Placemaking'.

Studenten leren daar plekken in de stad in te richten op basis van lokale kennis en kwaliteiten. Ze werken aan een maatschappelijk vraagstuk van een lokale opdrachtgever, zoals bewonersverenigingen, culturele instellingen of het Gemeentelijk Vervoersbedrijf (GVB). De uitvoering van het project vindt plaats in hun eigen campusgebied. Zo dragen studenten bij aan een duurzame relatie tussen de UvA en de stad Amsterdam.

Later in deze opening zullen we nog twee andere voorbeelden zien: studenten Computational Social Science, die gaan vertellen over hun werk voor Stichting De Noordzee, en alumna Karlijn Bezemer, over wiens werk als explosievaardkundige we meer gaan horen in een filmportret. Als er iets de UvA kenmerkt, dan is het wel onze combinatie van sterke maatschappelijke betrokkenheid en een heel hoog wetenschappelijk niveau, op onze eigenwijze, Amsterdamse manier. En daar ben ik enorm trots op.

Bij onze maatschappelijke betrokkenheid hoort soms ook dat we kritiek leveren op de maatschappij. Dat kan op allerlei manieren: van discussiëren in de collegezaal, opinieartikelen in de media tot demonstraties. De diversiteit aan geluiden is een groot goed. Tegelijkertijd moeten we ervoor zorgen dat onze kritische uitingen zo vorm krijgen dat iedereen zich nog thuis kan voelen aan de UvA en zich veilig weet om naar onze campussen te komen.

Het afgelopen jaar heb ik indringende verhalen gehoord. Studenten die hun colleges oversloegen, omdat ze niet opnieuw in een intimiderend protest terecht wilden komen. Collega's die hun werkplek meden. En vooral onze Joodse studenten en medewerkers, die me vertelden hoe zij hun Davidster afdoen, hun keppel thuislaten, en zich eenzaam en buitengesloten voelen. Sommigen vertelden mij in tranen dat ze zich vreemden aan hun eigen universiteit voelen. Deze persoonlijke getuigenissen raken mij diep. Dat zulke ervaringen plaatsvinden op onze universiteit – een plek die juist ruimte moet bieden voor openheid, ontmoeting en veiligheid voor alle studenten en medewerkers – is buitengewoon zorgwekkend.

Geen enkele student, geen enkele medewerker, mag zich ooit onveilig of ongewenst voelen aan de UvA.

Dus vandaag wil ik tegen jullie allemaal, en in het bijzonder tegen onze Joodse gemeenschap, zeggen: jullie horen hier, dit is ook jullie thuis. Je identiteit mag nooit een reden zijn om niet mee te doen. Alleen als we elkaar vasthouden, kan onze universiteit een plek zijn waar werelden werkelijk samenkomen. Daarom mijn dringende oproep aan ons allemaal – studenten, medewerkers, collega-bestuurders: laten we onze woorden en daden zo kiezen dat ze ruimte scheppen en verbinding mogelijk maken. Protest mag scherp zijn, maar nooit vijandig. Meningsverschillen mogen groot zijn, maar mogen nooit onze waardigheid ondermijnen. Spreek mensen aan en wees zelf aanspreekbaar. Want uiteindelijk gaat het erom, dat we op een goede manier met elkaar omgaan.

En daar moeten we duidelijke afspraken over maken, zodat de UvA voor iedereen een fijne en veilige plek blijft om te studeren en te werken. Daarom herformuleren we op dit moment onze gemeenschapswaarden. Niet om vrijheid in te perken, maar juist om goed met onze vrijheid om te gaan: met respect voor elkaar, met de ruimte om onszelf te zijn en met de verantwoordelijkheid voor de vrijheid van de ander. Alleen zo komen werelden echt samen.

Beste mensen, vandaag luiden we een nieuw jaar in, waarin we met volle energie wetenschap en samenleving blijven verbinden. Een jaar waarin we onze betrokkenheid op de samenleving blijven vertalen in positieve bijdragen aan een betere wereld. We gaan dit jaar verder vorm geven aan de vier grote maatschappelijke thema's waar we vanuit de UvA aan werken: duurzaamheid, gezondheid, maatschappelijke veerkracht en digitalisering. Die thema's bouwen we verder uit, en we gaan ze een plek geven in onze onderwijsvisie, zodat studenten zich niet alleen kunnen bekwamen in een vakgebied maar ook specialist kunnen worden in één van deze vier grote maatschappelijke thema's. Zo zorgen we ervoor dat aan onze universiteit werelden kunnen blijven samenkomen – werelden waarin studenten, stad en samenleving met elkaar verbonden zijn. Dat doen we al 393 jaar, en daar gaan we op steeds nieuwe manieren altijd mee door, ook in dit nieuwe jaar. Ik wens ons allemaal een heel inspirerend en betrokken nieuw jaar!